

Υπόθεση C-869/19

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

Ημερομηνία καταθέσεως:

28 Νοεμβρίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Tribunal Supremo (Ισπανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

27 Νοεμβρίου 2019

Αναιρεσείουσα:

L

Αναιρεσίβλητη:

Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U.

[παραλειπόμενα][στοιχεία της διαφοράς και του αιτούντος δικαστηρίου]

TRIBUNAL SUPREMO (Ανώτατο Δικαστήριο, Ισπανία)

Πολιτικό τμήμα

[παραλειπόμενα][στοιχεία των μελών του αιτούντος δικαστηρίου]

Μαδρίτη, 27 Νοεμβρίου 2019.

[παραλειπόμενα][στοιχεία του εισηγητή]

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Διαφορά της κύριας δίκης στο πλαίσιο της οποίας υποβάλλεται το προδικαστικό ερώτημα [σελ. 2 του πρωτοτύπου]

1.- Η L άσκησε αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως 19/2017 της 13ης Ιανουαρίου, που εκδόθηκε από το πρώτο τμήμα του Audiencia Provincial de Valladolid (Εφετείο Βαγιαδολίδ, Ισπανία) [παραλειπόμενα].

2.- [παρλειπόμενα] [Ε]ξετάστηκε κατά πόσον είναι σκόπιμη η υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το αιτούν δικαστήριο κάλεσε τους διαδίκους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους ως προς το ενδεδειγμένο της υποβολής της.

3.- Η πρωτοδίκως ενάγουσα καταναλώτρια τάχθηκε υπέρ του ενδεδειγμένου της υποβολής του προδικαστικού ερωτήματος ενώ το πρωτοδίκως εναγόμενο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα αντιτάχθηκε σε αυτήν, φρονώντας ότι «το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να μην εφαρμόζουν τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες» όπως εκείνοι που επιβάλλουν την αντιστοιχία των αποφάσεων προς τα αιτήματα των διαδίκων.

4.- Οι διάδικοι της κύριας δίκης είναι η ενάγουσα L [παρλειπόμενα] και η εναγόμενη Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U. [παρλειπόμενα].

ΣΚΕΠΤΙΚΟ

ΠΡΩΤΟΝ.- Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών

1.- Στις 22 Μαρτίου 2006, το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U., (στο εξής: Banco Ceiss) χορήγησε στην L (στο εξής: ενάγουσα ή καταναλώτρια) ενυπόθηκο δάνειο ύψους 120 000 ευρώ για την απόκτηση οικογενειακής στέγης. Η διάρκεια αποπληρωμής του δανείου ορίστηκε στα 30 έτη διά της καταβολής 360 μηνιαίων δόσεων. Η σύμβαση συμπληρωνόταν από γενικούς όρους τους οποίους είχε προκαθορίσει η Banco Ceiss.

2.- Το ετήσιο επιτόκιο του δανείου για το πρώτο έτος ορίστηκε στο 3,350 %. Μετά την πάροδο του πρώτου έτους, προβλεπόταν κυμαινόμενο επιτόκιο, που προέκυπτε από την πρόσθεση [σελ. 3 του πρωτοτύπου] ποσοστού 0,52 % στο ετήσιο επιτόκιο Euribor. Εντούτοις, η σύμβαση περιείχε ρήτρα με την οποία οριζόταν ότι το ετήσιο επιτόκιο του δανείου δεν μπορούσε να είναι κατώτερο του 3 % (ρήτρα κατώτατου ορίου επιτοκίου). Όταν το 2009 το επιτόκιο Euribor σημείωσε σημαντική πτώση, η εν λόγω ρήτρα εμπόδισε τη μείωση του ετησίου επιτοκίου του δανείου σε ποσοστό κάτω του 3 %.

3.- Η καταναλώτρια άσκησε τον Ιανουάριο του 2016 αγωγή κατά της τράπεζας με την οποία ζητούσε να κηρυχθεί άκυρη η ρήτρα κατώτατου ορίου επιτοκίου ως καταχρηστική λόγω ελλείψεως διαφάνειας, δεδομένου ότι η τράπεζα δεν την είχε ενημερώσει δεόντως σχετικά με την ύπαρξη της εν λόγω ρήτρας και τη σημασία της για την όλη οικονομία της συμβάσεως.

4.- Επιπλέον της κηρύξεως της ρήτρας κατώτατου ορίου επιτοκίου ως άκυρης, η δανειολήπτρια αιτήθηκε να της επιστραφεί από την τράπεζα το σύνολο των ποσών που είχε εισπράξει αχρεωστήτως κατ' εφαρμογήν της εν λόγω ρήτρας. Επικουρικώς, σε περίπτωση που δεν γινόταν δεκτή η πλήρης επιστροφή, ζήτησε να της επιστραφούν τα ποσά που είχε καταβάλει μετά τις 9 Μαΐου 2013.

5.- Η Banco CEISS αντέκρουσε την αγωγή με προτάσεις που κατέθεσε στις 4 Μαρτίου 2016. Υποστήριξε ότι η ρήτρα κατώτατου ορίου επιτοκίου δεν ήταν καταχρηστική διότι η δανειολήπτρια είχε ενημερωθεί σχετικά με τη συμπερίληψη της εν λόγω ρήτρας στη σύμβαση.

6.- Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο εξέδωσε απόφαση στις 6 Ιουνίου 2016. Αποφάνθηκε ότι η ρήτρα κατώτατου ορίου επιτοκίου ήταν καταχρηστική λόγω ελλείψεως διαφάνειας. Διέταξε ωστόσο την Banco Ceiss να επιστρέψει εντόκως στη δανειολήπτρια μόνον τα ποσά που είχε εισπράξει κατ' εφαρμογήν της εν λόγω ρήτρας μετά τις 9 Μαΐου 2013, εφαρμόζοντας τη νομολογία που διαμορφώθηκε με την απόφαση 241/2013 του πρώτου τμήματος του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου), της 9ης Μαΐου 2013. Επίσης καταδίκασε την Banco Ceiss στην καταβολή των δικαστικών εξόδων.

7.- Η Banco Ceiss άσκησε έφεση κατά της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου με δικόγραφο που κατέθεσε στις 14 Ιουλίου 2016. Στην έφεσή της έβαλε κατά του κεφαλαίου του διατακτικού με το οποίο καταδικαζόταν στην καταβολή των δικαστικών εξόδων, διότι κατά τη γνώμη της η αγωγή είχε γίνει δεκτή μόνον εν μέρει και όχι εξ ολοκλήρου. Με προτάσεις που κατέθεσε στις 20 Ιουλίου 2016, η δανειολήπτρια ζήτησε την απόρριψη της εφέσεως. **[σελ. 4 του πρωτοτύπου]**

8.- Προτού το Audiencia Provincial αποφανθεί επί της εφέσεως, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχε ήδη εκδώσει την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-154/15, C-307/15 και C-308/15 (ECLI:EU:C:2016:980). Στο διατακτικό της εν λόγω απόφασης, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ αντιτίθεται σε εθνική νομολογία η οποία περιορίζει χρονικώς τα περι επιστροφής αποτελέσματα που συνδέονται με την κήρυξη ρήτρας ως καταχρηστικής, μόνον στα ποσά που καταβλήθηκαν μετά τη δημοσίευση της δικαστικής απόφασης με την οποία διαπιστώθηκε η εν λόγω καταχρηστικότητα. Η εθνική νομολογία στην οποία αναφέρεται το Δικαστήριο είναι η διαλαμβανόμενη στην απόφαση 241/2013 του πρώτου τμήματος του Tribunal Supremo της 9ης Μαΐου 2013.

9.- Το Audiencia Provincial εξέδωσε την απόφασή του επί της εφέσεως σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο, ήτοι στις 13η Ιανουαρίου 2017. Δέχθηκε την έφεση κρίνοντας ότι η αγωγή είχε γίνει δεκτή μόνον εν μέρει και εξαφάνισε την απόφαση του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ως προς το κεφάλαιο του διατακτικού με το οποίο η Banco Ceiss είχε καταδικαστεί στην καταβολή των δικαστικών εξόδων.

10.- Στην απόφασή του, το Audiencia Provincial ουδόλως αναφέρθηκε στην απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016 και δεν τροποποίησε το κεφάλαιο του διατακτικού της πρωτοβάθμιας απόφασης ως προς τα περι επιστροφής αποτελέσματα που συνδέονται με την ακυρότητα της καταχρηστικής ρήτρας κατώτατου ορίου επιτοκίου καθόσον αυτό δεν είχε αποτελέσει αντικείμενο της εφέσεως.

11.- Η δανειολήπτρια άσκησε ενώπιον του δικάζοντος Tribunal Supremo αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του Audiencia Provincial. Στην αίτηση αναιρέσεως της προέβαλε ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση παραβιάζει, μεταξύ άλλων, το άρθρο 1303 του Código Civil (ισπανικού αστικού κώδικα) σχετικά με τα περί επιστροφής αποτελέσματα που συνδέονται με την ακυρότητα των ενοχών και των συμβάσεων, σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, το οποίο ορίζει ότι οι καταναλωτές δεν δεσμεύονται από τις καταχρηστικές ρήτρες, κατά το μέτρο που δεν εφαρμόζει τη νομολογία που καθιερώθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016 και κατά το μέτρο που δεν διατάσσει αυτεπαγγέλτως την πλήρη επιστροφή των ποσών που είχαν καταβληθεί κατ' εφαρμογήν της ρήτρας κατώτατου ορίου επιτοκίου. [σελ. 5 του πρωτοτύπου]

12.- Η αναιρεσίβλητη τράπεζα ζήτησε την απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως. Υποστήριξε ότι το αίτημα της καταναλώτριας αντίκειται στην αρχή της αντιστοιχίας, κατά το μέτρο που αυτή δεν είχε ασκήσει έφεση κατά της πρωτοβάθμιας αποφάσεως βάλλοντας κατά του χρονικού περιορισμού των περί επιστροφής αποτελεσμάτων της ακυρότητας της ρήτρας, οπότε το Audiencia Provincial δεν ηδύνατο να διατάξει τη συνδεόμενη με την κήρυξη της ρήτρας ως καταχρηστικής πλήρη επιστροφή των καταβληθέντων.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ.- Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.- Η διάταξη του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της οποίας η ερμηνεία εγείρει αμφιβολίες όσον αφορά τα αποτελέσματα της κηρύξεως της ρήτρας κατώτατου ορίου επιτοκίου ως καταχρηστικής είναι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, το οποίο προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες».

2.- Στο διατακτικό της αποφάσεως του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 21ης Δεκεμβρίου 2016 επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων C-154/15, C-307/15 και C-308/15 (ECLI:EU:C:2016:980) ορίζονται τα εξής:

«Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομολογία η οποία περιορίζει χρονικώς τα περί επιστροφής αποτελέσματα που συνδέονται με τη κήρυξη, με δικαστική απόφαση, ρήτρας ως καταχρηστικής, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, η οποία ρήτρα περιέχεται σε σύμβαση συναφθείσα από επαγγελματία με καταναλωτή, μόνον στα ποσά που

καταβλήθηκαν αχρεωστήτως κατ' εφαρμογήν τέτοιας ρήτρας μετά τη δημοσίευση της δικαστικής αποφάσεως με την οποία διαπιστώθηκε η εν λόγω καταχρηστικότητα».

TRITON.- Το εθνικό νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η υπόθεση της κύριας δίκης

1.- Το άρθρο 1303 του Código Civil θεσπίζει την υποχρέωση αποδόσεως σε περίπτωση που ενοχή κηρύσσεται άκυρη, κατά το μέτρο που ορίζει τα εξής: **[σελ. 6 του πρωτοτύπου]**

«Κηρυχθείσας άκυρης της ενοχής, οι αντισυμβαλλόμενοι οφείλουν να αποδώσουν αμοιβαίως τα πράγματα που αποτέλεσαν αντικείμενο της συμβάσεως, με τους καρπούς τους, καθώς και το αντίτιμο με τους αναλογούντες τόκους, υπό την επιφύλαξη των επόμενων άρθρων.»

2.- Η απόφαση 241/2013 του Tribunal Supremo της 9ης Μαΐου 2013 (ECLI:ES:TS:2013:1916) κήρυξε άκυρες τις ρήτρες κατώτατου ορίου επιτοκίου που περιέχονται στους γενικούς όρους ορισμένων συμβάσεων που είχαν συνάψει με καταναλωτές οι τράπεζες κατά των οποίων είχε ασκηθεί συλλογική αγωγή, λόγω ελλείψεως διαφάνειας, αλλά περιόρισε χρονικώς τα περί επιστροφής αποτελέσματα της εν λόγω ακυρότητας κρίνοντας ότι η διαπίστωση της ακυρότητας δεν επηρεάζει τις πληρωμές που είχαν πραγματοποιηθεί πριν από την ημερομηνία δημοσιεύσεως της αποφάσεως. Διάφορες μεταγενέστερες αποφάσεις επιβεβαίωσαν την εν λόγω νομολογιακή προσέγγιση.

3.- Με την απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016 κρίθηκε ότι ο χρονικός περιορισμός των περί επιστροφής αποτελεσμάτων που εισάγεται με την εν λόγω νομολογία αντίκειται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Το πρώτο τμήμα του Tribunal Supremo, με αφετηρία την απόφαση 123/2017 της 24ης Φεβρουαρίου, μετέβαλε την προγενέστερη νομολογιακή του γραμμή και την προσάρμοσε στη νομολογία που διαλαμβάνεται στην απόφαση του Δικαστηρίου.

4.- Στο χρονικό σημείο κατά το οποίο το Δικαστήριο εξέδωσε την εν λόγω απόφαση, εκκρεμούσαν ενώπιον των ισπανικών δικαστηρίων δεκάδες χιλιάδες ένδικες διαφορές σχετικά με την ακυρότητα καταχρηστικών ρητρών, η πλειονότητα των οποίων αφορούσε ρήτρες κατώτατου ορίου επιτοκίου, εκ των οποίων ορισμένες εκκρεμούσαν στον πρώτο βαθμό και άλλες είχαν ήδη περιέλθει στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας ή στο αναιρετικό στάδιο. Σε αρκετές από τις εν λόγω υποθέσεις, οι καταναλωτές είχαν αιτηθεί στην αγωγή τους, με το κύριο αίτημά τους ή σε επικουρική βάση, τη χρονικώς περιορισμένη επιστροφή ώστε να αφορά τα ποσά που είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως μετά τις 9 Μαΐου 2013. Το αίτημά τους αυτό βασιζόταν στη νομολογία που είχε καθιερωθεί με την απόφαση 241/2013 του πρώτου τμήματος του Tribunal Supremo της 9ης Μαΐου 2013 καθώς δεν είχε εκδοθεί ακόμη η απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016.

5.- Τέτοια είναι και η περίπτωση της αγωγή που ασκήθηκε από την καταναλώτρια στην επίδικη υπόθεση, η οποία προέβαλε ως κύριο αίτημά της την πλήρη επιστροφή και επικουρικός την χρονικώς περιορισμένη επιστροφή των καταβληθέντων. Η καταναλώτρια δεν άσκησε έφεση κατά της πρωτοβάθμιας αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε το κύριο αίτημα και έγινε δεκτό μόνον το επικουρικό [σελ. 7 του πρωτοτύπου] αίτημα, καθόσον στο χρονικό εκείνο σημείο δεν είχε ακόμη εκδοθεί η απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016 και η απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου συμμορφωνόταν με την εθνική νομολογία. Έφεση άσκησε μόνον η εναγόμενη τράπεζα, η οποία ζήτησε να εξαφανιστεί η καταδίκη της στην καταβολή των δικαστικών εξόδων.

6.- Σε άλλες υποθέσεις, καίτοι οι καταναλωτές είχαν ζητήσει με το δικόγραφο της αγωγής τους την πλήρη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων, εντούτοις στη συνέχεια δεν είχαν ασκήσει έφεση κατά της αποφάσεως η οποία κήρυσσε μεν την ακυρότητα της ρήτηρας αλλά περιόριζε χρονικώς την επιστροφή των ποσών που είχαν καταβληθεί κατ' εφαρμογή της ρήτηρας, λόγω της υπάρξεως της εθνικής νομολογίας που είχε απορρεύσει από την απόφαση 241/2013 του πρώτου τμήματος του Tribunal Supremo της 9ης Μαΐου και με βάση την οποία τα αποτελέσματα της επιστροφής περιορίζονταν στα ποσά που είχαν καταβληθεί μετά την εν λόγω ημερομηνία, με αποτέλεσμα να ασκήσει έφεση μόνον η εναγόμενη τράπεζα.

7.- Στις υποθέσεις στις οποίες συνέτρεχαν οι εν λόγω περιστάσεις, ανέκυπτε συχνά το ερώτημα εάν οι καταναλωτές μπορούσαν, κατόπιν ασκήσεως της αγωγής τους ή αφού έχουν αποδεχθεί την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου με την οποία περιορίζεται το περί επιστροφής αποτέλεσμα που συνδέεται με τη ρήτρα κατώτατου ορίου επιτοκίου, να προσαρμόσουν το αίτημά τους με βάση την απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016 και να ζητήσουν την πλήρη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων.

8.- Ομοίως ανέκυψε το ερώτημα εάν όφειλε το δικαστήριο που αποφαινόταν επί της εφέσεως σε ημερομηνία μεταγενέστερη της αποφάσεως αυτής του Δικαστηρίου να διατάξει, ακόμα και αυτεπαγγέλτως, την πλήρη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που καθιερώθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016, ακόμα και σε περίπτωση που ο καταναλωτής δεν είχε προσβάλει την απόφαση που περιόριζε χρονικώς τα περί επιστροφής αποτελέσματα που συνδέονται με την κήρυξη καταχρηστικότητας καθόσον δεν είχε εκδοθεί ακόμη η εν λόγω απόφαση του Δικαστηρίου, ενώ αντιθέτως μόνον το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα είχε ασκήσει έφεση.

9.- Η ισπανική πολιτική δίκη διέπεται από την αρχή της διαθέσεως, του αποκλειστικού χαρακτήρα των δικονομικών προθεσμιών, της απαγορεύσεως της μεταβολής του αιτήματος (*mutatio libelli*), της αντιστοιχίας, στο δε πλαίσιο των εφέσεων και σε στενό σύνδεσμο με την αρχή της αντιστοιχίας, από την αρχή της απαγορεύσεως της *reformatio in peius*.

10.- Το άρθρο 216 του Ley de Enjuiciamiento Civil (ισπανικού κώδικα πολιτικής δικονομίας) ορίζει τα εξής: **[σελ. 8 του πρωτοτύπου]**

«Αρχή της διαθέσεως

«Τα πολιτικά δικαστήρια αποφασίζουν βάσει των πραγμάτων που προτάθηκαν, των αποδείξεων που προσκομίστηκαν και των αιτημάτων που υποβλήθηκαν από τους διαδίκους, εκτός αν ο νόμος προβλέπει διαφορετικά σε ειδικές περιπτώσεις».

11.- Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 218 του κώδικα πολιτικής δικονομίας έχει ως εξής:

«Πληρότητα και αντιστοιχία των αποφάσεων. Αιτιολόγηση.

«1. Οι δικαστικές αποφάσεις πρέπει να είναι σαφείς και ακριβείς και να αντιστοιχούν στα αιτήματα και τις λοιπές αξιώσεις των διαδίκων που έχουν προβληθεί εγκαίρως κατά τη διάρκεια της δίκης. Περιέχουν τις δηλώσεις τις οποίες ζητούν οι διάδικοι, δέχονται τα αιτήματα κατά του εναγομένου ή απαλλάσσουν τον εναγόμενο και αποφαινόμενοι επί όλων των επίδικων ζητημάτων που αποτέλεσαν αντικείμενο της διαδικασίας.

[*παραλειπόμενα*] Το δικαστήριο, χωρίς να παρεκκλίνει από το αντικείμενο της αγωγής κάνοντας δεκτά πραγματικά ή νομικά στοιχεία διαφορετικά από εκείνα τα οποία προέβησαν οι διάδικοι, αποφαινόμενοι βάσει των κανόνων που έχουν εφαρμογή επί της υποθέσεως, ακόμα και αν οι διάδικοι δεν παρέθεσαν ή επικαλέστηκαν τους κανόνες αυτούς κατά τρόπο ορθό.»

12.- Το άρθρο 465, παράγραφος 5, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, περί της εξετάσεως του ενδίκου μέσου της εφέσεως, ορίζει τα εξής:

«Η διάταξη ή η απόφαση που εκδίδεται κατ' έφεση πρέπει να κρίνει αποκλειστικά τα κεφάλαια και τα ζητήματα που τέθηκαν με την έφεση και, ανάλογα με την περίπτωση, με τα κατά το άρθρο 461 δικόγραφα των προτάσεων ή της αντίθετης εφέσεως του εφεσιβλήτου. Η απόφαση δεν μπορεί να χειροτερεύσει τη θέση του εκκαλούντος, εκτός εάν αυτό οφείλεται στο ότι έγινε δεκτή η αντίθετη έφεση του εφεσιβλήτου κατά της εφεσίβλητης αποφάσεως.

13.- Το άρθρο 412, παράγραφος 1, του κώδικα πολιτικής δικονομίας ορίζει τα εξής:

«Αφ' ης στιγμής το αντικείμενο της δίκης έχει καθοριστεί με την αγωγή, το υπόμνημα αντικρούσεως και, ενδεχομένως, με την ανταγωγή, οι διάδικοι δεν μπορούν κατόπιν να μεταβάλουν το αντικείμενο αυτό.»

14.- Το Tribunal Constitucional (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ισπανία) έκρινε ότι ορισμένες από τις εν λόγω αρχές, όπως η αρχή της απαγόρευσης της reformatio in peius, και, σε ορισμένες πτυχές της, η αρχή της αντιστοιχίας, αντλούν συνταγματικό έρεισμα από το δικαίωμα της αποτελεσματικής δικαστικής

προστασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 24 του ισπανικού Συντάγματος (και που βρίσκει το λειτουργικό του ισοδύναμο στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Εάν γινόταν δεκτό ότι τα δικαιοδοτικά όργανα μπορούν να μεταβάλλουν αυτεπαγγέλτως, και εις βάρος του εκκαλούντος, την εκκαλουμένη απόφαση, τότε θα εισαγόταν ένα στοιχείο αποτρεπτικό για την άσκηση του δικαιώματος ασκήσεως των ενδίκων μέσων που προβλέπονται νομίμως [σελ. 9 του πρωτοτύπου] στον νόμο, το οποίο θα αντέκειτο προς την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που υποχρεούνται να παρέχουν τα δικαιοδοτικά όργανα.

15.- Οι εν λόγω δικονομικές αρχές οδήγησαν το Audiencia Provincial να αποφανθεί αποκλειστικά επί του ζητήματος που προέβαλε στην έφεσή της η Banco Ceiss. Καίτοι δεν υφίσταται συναφώς ρητή αιτιολόγηση, είναι προφανές ότι το Audiencia Provincial δεν διέταξε την πλήρη επιστροφή των ποσών που είχε εισπράξει το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα κατ' εφαρμογήν της ρήτρας κατώτατου ορίου επιτοκίου για τον λόγο ότι η καταναλώτρια δεν προσέβαλε την πρωτοβάθμια απόφαση με την οποία διατάχθηκε μόνον η επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν μετά τις 9 Μαΐου 2013.

16.- Με την αίτηση αναιρέσεως, η καταναλώτρια προσέβαλε την ως άνω εκτίμηση, υποστηρίζοντας ότι, μετά τη δημοσίευση της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016, το Audiencia Provincial όφειλε να εφαρμόσει τη νομολογία που απορρέει από αυτήν και να διατάξει αυτεπαγγέλτως την επιστροφή του συνόλου των ποσών που είχαν καταβληθεί κατ' εφαρμογήν της ρήτρας κατώτατου ορίου επιτοκίου, συμπεριλαμβανομένων των ποσών που είχαν καταβληθεί πριν από τις 9 Μαΐου 2013.

17.- Στην επίδικη υπόθεση, όπως και σε πολλές άλλες υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον των ισπανικών δικαστηρίων, δημιουργείται σύγκρουση μεταξύ της αρχής της μη δεσμεύσεως των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες κατώτατου ορίου επιτοκίου, που περιλαμβάνει την απαγόρευση του χρονικού περιορισμού της επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών, και των δικονομικών αρχών της διαθέσεως, του αποκλειστικού χαρακτήρα των δικονομικών προθεσμιών, της αντιστοιχίας και της απαγορεύσεως της reformatio in peius.

TETARTON.- *Ερμηνευτικές αμφιβολίες που δικαιολογούν την υποβολή του προδικαστικού ερωτήματος.*

1.- Το Tribunal Supremo υποβάλλει το εν λόγω προδικαστικό ερώτημα ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον λόγο ότι διατηρεί αμφιβολίες σχετικά το κατά πόσο συνάδουν με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ οι αρχές της διαθέσεως, της αντιστοιχίας και της απαγορεύσεως της reformatio in peius που κατοχυρώνονται στο άρθρο 216, στο άρθρο 218, παράγραφος 1, και στο άρθρο 465, παράγραφος 5, του κώδικα πολιτικής δικονομίας.

2.- Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η εν λόγω απαγόρευση της reformatio in peius βασίζεται στις αρχές του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2008, υπόθεση C-455/06, σκέψη 47, ECLI:EU:C:2008:650). **[σελ. 10 του πρωτοτύπου]**

3.- Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί επιπλέον ότι η προστασία του καταναλωτή δεν είναι απόλυτη καθώς επίσης και ότι, δυνάμει της αρχής της θεσμικής και δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών, το εθνικό δίκαιο ρυθμίζει τους δικονομικούς κανόνες στους οποίους υπόκεινται τα ένδικα βοηθήματα για την προστασία των δικαιωμάτων που αντλούνται από το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εντούτοις, η εν λόγω δικονομική αυτονομία δεν μπορεί να θέτει εμπόδια για την αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξάλλου, δεν μπορεί να επιφυλάσσεται ως προς τις αξιώσεις που θεμελιώνονται σε δικαιώματα που αντλούνται από το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση σε σχέση με παρεμφερείς αξιώσεις του εσωτερικού δικαίου.

4.- Όσον αφορά τις καταχρηστικές ρήτρες, με απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016 (συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-154/15, C-307/15 και C-308/15) κρίθηκαν εύλογοι ορισμένοι περιορισμοί στην αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής περί μη δεσμεύσεως των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες, όπως, μεταξύ άλλων, οι απορρέοντες από το δεδικασμένο (σκέψη 68 της αποφάσεως) ή ο καθορισμός ευλόγων αποκλειστικών προθεσμιών για τη δικαστική επιδίωξη αξιώσεων (σκέψη 69 της αποφάσεως).

5.- Σε πρόσφατες αποφάσεις, το Δικαστήριο υπενθύμισε τη σημασία που έχει η αρχή του δεδικασμένου τόσο στην έννομη τάξη της Ένωσης όσο και στις εθνικές έννομες τάξεις. Πράγματι, για τη διασφάλιση τόσο της σταθερότητας του δικαίου και των έννομων σχέσεων όσο και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, πρέπει να μην μπορούν πλέον να προσβληθούν δικαστικές αποφάσεις που έχουν καταστεί αμετάκλητες μετά την εξάντληση των προβλεπόμενων ενδίκων μέσων ή μετά την εκπνοή των προθεσμιών που τάσσονται για την άσκηση των ενδίκων αυτών μέσων (απόφαση της 24 Οκτωβρίου 2018, C-234/17, ECLI:EU:C:2018:853), οπότε το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να μην εφαρμόζουν τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες βάσει των οποίων δικαστική απόφαση περιβάλλεται με ισχύ δεδικασμένου, μολονότι η μη εφαρμογή αυτή θα καθιστούσε δυνατή την άρση εσωτερικής καταστάσεως μη συμβατής με το δίκαιο της Ένωσης (απόφαση της 29 Ιουλίου 2019, C-620/17, ECLI:EU:C:2019:630).

6.- Στην ισπανική έννομη τάξη, με το ένδικο μέσο της εφέσεως επιτρέπεται η χωριστή προσβολή των διαφορετικών κεφαλαίων του διατακτικού της αποφάσεως (άρθρο **[σελ. 11 του πρωτοτύπου]** 458, παράγραφος 2, του κώδικα πολιτικής δικονομίας). Εάν ουδείς εκ των διαδίκων δεν έβαλε κατά συγκεκριμένου κεφαλαίου του διατακτικού, τότε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν δύναται να το καταστήσει άνευ αποτελέσματος ή να το τροποποιήσει. Πρόκειται για κανόνα που

παρουσιάζει ορισμένο βαθμό ομοιότητας με την αρχή του δεδικασμένου ως προς τη νομική του βάση και τον επιδιωκόμενο σκοπό.

7.- Στη σύγκρουση αυτή μεταξύ, αφενός, των δικονομικών αρχών που βασίζονται στις απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου, της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και της διεξαγωγής της δίκης με τις δέουσες εγγυήσεις, οι οποίες συνδέονται με το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, και, αφετέρου, της αρχής της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης, εγείρονται αμφιβολίες σχετικά με τους περιορισμούς για την αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής περί μη δεσμεύσεως των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες οι οποίοι προκύπτουν από τους δικονομικούς κανόνες περί των αρχών της διαθέσεως, της αντιστοιχίας και της απαγορεύσεως της *reformatio in peius*. Σύμφωνα με τα όσα έκρινε το Δικαστήριο στην απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, η εν λόγω αρχή περί μη δεσμεύσεως των καταναλωτών αντίκειται στη θέσπιση χρονικών περιορισμών ως προς την πλήρη επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως από τον καταναλωτή κατ'εφαρμογήν καταχρηστικής ρήτρας, αλλά δεν είναι απόλυτη και υπόκειται σε περιορισμούς που συνδέονται με την αρχή της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, όπως το δεδικασμένο ή ο καθορισμός εύλογης αποκλειστικής προθεσμίας για τη δικαστική επιδίωξη αξιώσεων.

8.- Ειδικότερα, οι εν λόγω αμφιβολίες αφορούν, σε σχέση με το ένδικο μέσο στο πλαίσιο του οποίου υποβάλλεται το προδικαστικό ερώτημα, το ζήτημα εάν το δικαστήριο το οποίο αποφαινεται επί εφέσεως που ασκείται αποκλειστικά από την εναγόμενη τράπεζα πρέπει να διατάξει, κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 2016, την πλήρη επιστροφή των ποσών που εισπράχθηκαν από την τράπεζα δυνάμει της καταχρηστικής ρήτρας, στην περίπτωση που ο καταναλωτής δεν έχει ασκήσει έφεση κατά της αποφάσεως, γεγονός το οποίο θα οδηγούσε στη χειροτέρευση της θέσεως του εκκαλούντος.

ΔΙΑΤΑΚΤΙΚΟ

[σελ. 12 του πρωτοτύπου] ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΑΤΑΣΣΕΙ: Δυνάμει των ανωτέρω, το πρώτο πολιτικό τμήμα του Tribunal Supremo de España αποφασίζει να υποβάλει ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Αντίκειται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ η εφαρμογή των δικονομικών αρχών της διαθέσεως, της αντιστοιχίας και της απαγορεύσεως της *reformatio in peius*, που εμποδίζουν το δικαστήριο το οποίο έχει επιληφθεί εφέσεως ασκηθείσας από τράπεζα κατά αποφάσεως με την οποία περιορίζεται χρονικώς η επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως από τον καταναλωτή συνεπεία ρήτρας κατωτάτου ορίου επιτοκίου που κηρύχθηκε άκυρη, να διατάξει την πλήρη επιστροφή των εν λόγω ποσών και να χειροτερεύσει με τον τρόπο αυτό τη θέση του εκκαλούντος, στο μέτρο που ο καταναλωτής δεν άσκησε έφεση βάλλουσα κατά του εν λόγω περιορισμού;

[παρλειπόμενα]

[παρλειπόμενα][τελικές διατυπώσεις και υπογραφή]

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ